

DONDERDAG 15 MAART 2007

INTERNET Een jaar na Europese richtlijn over datarétentie

DEBAT OVER BEWARING TELEFOON- EN INTERNETVERKEER BLIJFT UIT

■ De Europese richtlijn over de zogenaamde datarétentie is een jaar oud, maar nog niet omgezet in Belgische wetgeving. Het is overigens verbazingwekkend dat in ons land geen debat wordt gevoerd over een maatregel die een gigantische inbreuk betekent op de privacy en waarvan de noodzakelijkheid en de proportionaliteit ernstig in twijfel moeten worden getrokken. België kan, als het wil, de schade nog beperken.

Geert Somers

Advocaat bij Lawfort

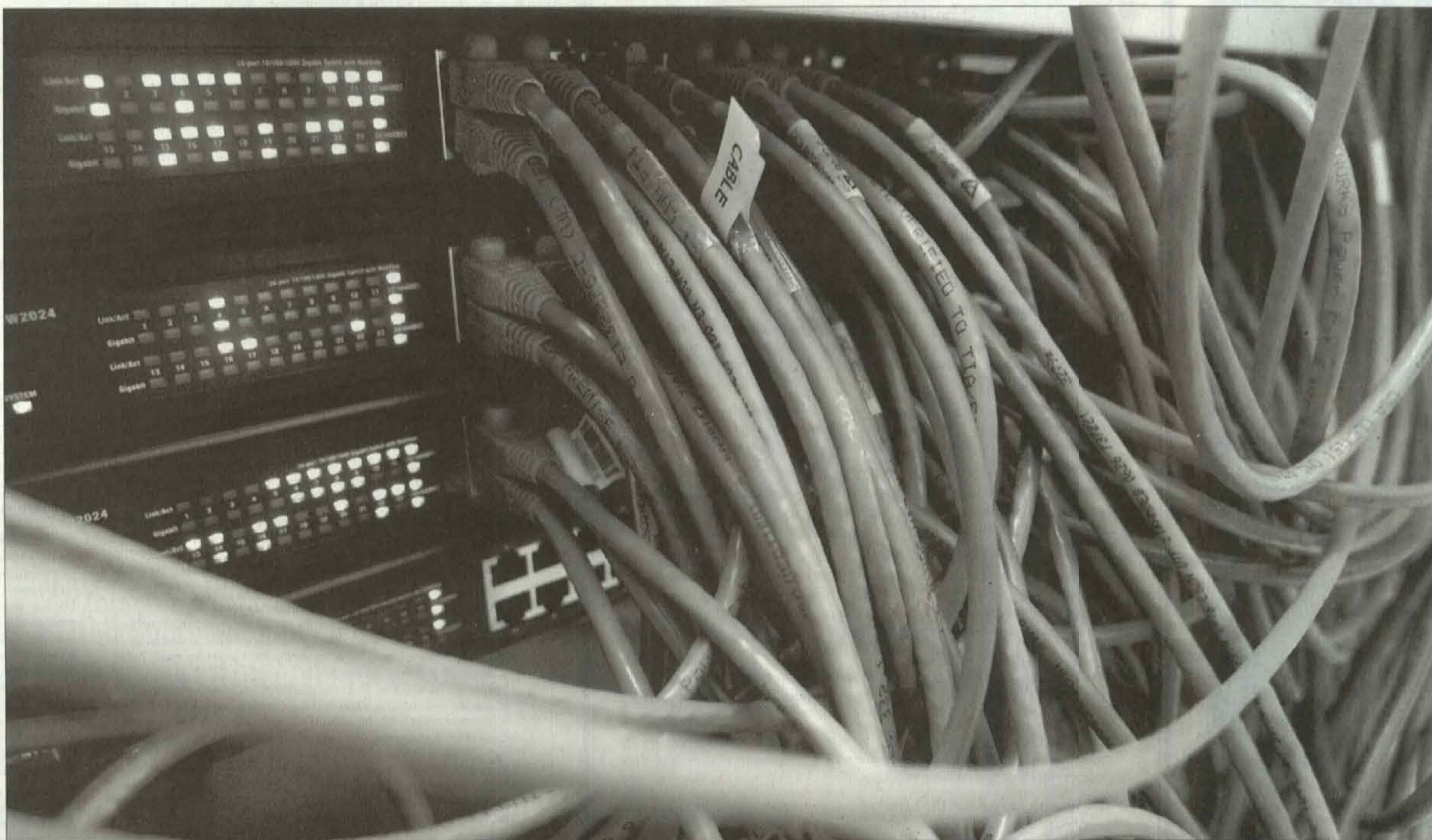
Vandaag is het precies een jaar geleden dat in Europa de zogenaamde datarétentie-richtlijn werd aangenomen. Die verplicht aanbieders van internet- en telefoniediensten de verkeersgegevens van hun klanten tussen zes maanden en twee jaar bij te houden. De richtlijn zou tegen het einde van de zomer in België moeten worden omgezet.

Ondanks hevig protest werd de maatregel in ijtempo aangenomen als reactie op de terroristische aanslagen in Londen in juli 2005. De initiatiefnemers wilden garanderen dat informatie over wie, waar, wanneer, met wie en via welke weg gecommuniceerd heeft beschikbaar is voor onderzoek naar ernstige criminaliteit. Wat daaronder verstaan moet worden is niet gedefinieerd. Ook op een aantal andere punten laat de richtlijn appreciatiemarge aan de lidstaten. Dat geldt in het bijzonder voor de bewaartermijn en de compensatie voor de kosten van de maatregel.

VERKIEZINGEN

Gelet op de nakende federale verkiezingen is het zeer onwaarschijnlijk dat ons land de richtlijn tijdig zal omzetten. Anderzijds betekent dit dat het vooralsnog niet te laat is voor het voeren van een debat in België. Dat het debat tot op heden uitbleef, wijst erop dat de impact van de richtlijn bij ons ernstig wordt onderschat. Dat terwijl in onze buurlanden menig petitie en klachtenprocedure werd opgezet. De maatregel is dan ook een gigantische inbreuk op onze privacy waarvan de noodzakelijkheid en vooral de proportionaliteit ernstig in twijfel moeten worden getrokken.

Doordat de richtlijn in recordtempo werd goedgekeurd, kon zij onvoldoende worden getoetst aan de fundamentele rechten uit onze samenleving, vooral het telecomunicatiegeheim en het ver-

De Europese richtlijn bepaalt dat de aanbieders van internet- en telefoniediensten de verkeersgegevens van hun klanten tussen zes maanden en twee jaar moeten bijhouden.

FOTO: BELGA

moeden van onschuld. Eigenlijk komt het erop neer dat ieder van ons als potentiële verdachte aan het preventieve toezicht van de overheid wordt onderworpen. Nochtans is het in de praktijk efficiënter de strijd tegen zware criminelen via gerichte opsporing te voeren. Gerichte opsporing betekent dat gegevens worden bijgehouden voor screening zodra iemand van iets verdacht wordt, maar niet eerder. Middelen kunnen hierdoor veel efficiënter worden besteed. Voor wie echt wil, is de maatregel trouwens eenvoudig technisch te omzeilen, bijvoorbeeld via eigen servers of proxy servers buiten Europa. Zo blijft de ware doelgroep buiten schot en voor de opsporingsdiensten wordt het nog moeilijker hen achterna te gaan.

En wat met de bergen gegevens die het mogelijk maken profielen op te stellen over individuen en groepen van mensen die regelmatig met elkaar communiceren? Hoewel de databanken adequaat beveiligd moeten worden, ligt de uitnodiging tot misbruik voor de hand.

Ten slotte houdt de maatregel een groot risico in voor de werking van vertrouwensberoepen als journalisten, artsen of advocaten. Hun cliënten en gege-

‘Eigenlijk komt het erop neer dat ieder van ons als potentiële verdachte aan het preventieve toezicht van de overheid wordt onderworpen.’

vensleveranciers die normaliter kunnen rekenen op anonimiteit via het beroepsgeheim en bronnengeheim zouden wel eens kunnen terugdeinzen enige vorm van elektronische communicatie met hen te voeren.

KOSTEN

De operationele kosten verbonden aan de bewaarplicht zijn enorm hoog. Uit studies in andere landen blijkt dat die voor grote operatoren tot 100 miljoen euro per jaar kunnen bedragen. Kleine dienstverleners dreigen zelfs uit de markt te verdwijnen omdat voor hen de relatieve kosten zwaarder doorwegen.

De richtlijn bepaalt niet dat de nationale overheden die buitensporige kosten moeten dragen. Indien de kosten bij de operatoren worden gelegd, zullen zij die uiteraard verhalen op hun klanten waar-

door de abonnementen fors duurder worden. Een stijging van 25 procent is niet uitgesloten. Zo dreigt de bewaarplicht de digitale kloof in onze maatschappij te vergroten terwijl de overheid allerlei pogingen onderneemt om bij te dragen tot de democratisering en veralgemening van het internetgebruik.

Wie de kosten ook zal dragen, die moeten zo laag mogelijk worden gehouden. Dat kan door de bewaartermijn niet langer te maken dan het minimum van zes maanden. Hoe langer gegevens bijgehouden worden, hoe meer opslagcapaciteit nodig is en hoe moeilijker en duurder het wordt ze terug te vinden bij een opvraging. De verplichting geldt immers ook voor spamverkeer. Uit de praktijk blijkt dat rechters zelden gegevens nodig hebben die ouder zijn dan drie tot zes maanden.

Discussie over het nut van de richtlijn zelf heeft nu nog maar weinig zin. Wel is het nog mogelijk de schade in België te beperken. De keuze tussen twee richtlijnconforme omzettingen kan een groot verschil betekenen voor de informatie-vrijheid, de persoonlijke levenssfeer en de democratisering van het internet. Het zal erop aankomen goed af te lijnen welke gegevens door wie bewaard moeten worden, wie er onder welke voorwaarden interne en externe toegang toe heeft en wie de kosten voor bewaring, beveiliging en opvraging zal dragen.

Volgens de richtlijn mogen enkel gegevens bewaard worden die nodig zijn om de gebruiker te identificeren. Dat zijn gegevens over de bron, bestemming, datum en duur van de communicatie. De bewaarplicht is niet van toepassing op de inhoud van berichten. Praktisch betekent dat bijvoorbeeld dat bijgehouden moet worden wanneer en hoelang iemand op internet was aangemeld maar niet welke websites hij heeft bezocht. Bij e-mail is dit de afzender, de bestemming en het tijdstip maar niet het onderwerp van de mail. Technisch gezien zal het niet altijd eenvoudig zijn dat onderscheid scherp te maken. Ook kan een

e-mailadres op zich al inhoudelijke informatie uitmaken. De Belgische wetgever staat dus voor de taak de omzettingen zo duidelijk en transparant mogelijk te maken en gegevens waaruit de inhoud van communicatie op enigerlei wijze afgeleid kan worden uitdrukkelijk van de verplichting uit te sluiten.

De richtlijn beperkt het doel van de bewaarplicht uitdrukkelijk tot de opsporing en bestrijding van ernstige criminaliteit. Het is dus niet de bedoeling de gegevens beschikbaar te maken voor onderzoek naar andere strafbare feiten. Om te vermijden dat daarover interpretatieproblemen ontstaan, zal de omzettingwetgeving een uitputtende opsomming van misdrijven moeten bevatten die de opvraging van bewaarde gegevens wettigen. In de filosofie van de richtlijn dient die beperkt te blijven tot terreurdaden en georganiseerde misdaad.

De regelgeving dient ten slotte de autoriteiten aan te wijzen die toegang tot de bewaarde gegevens zullen hebben en de modaliteiten voor het gebruik van die gegevens vast te leggen. Ook hier mag worden gehoopt dat de wetgever een zorgvuldige afweging zal maken en voor misbruik van gegevens adequate strafsancties zal bepalen. De voorbereidende werken van de omzettingwetgeving zullen op al deze punten dieper moeten ingaan.

OPROEP

Het is weinig waarschijnlijk dat onze maatschappij door deze maatregel veiliger wordt. Integendeel, onze privacy en veiligheid staan op de helling. Het is dan ook te hopen dat de Belgische wetgever bij de omzetting van de richtlijn een beredeneerde keuze zal maken voor de weg van het minste kwaad. Minstens moet een onafhankelijke kostenstudie worden uitgevoerd en moeten de omzettingsteksten tijdig aan het advies van de privacycommissie worden voorgelegd. In navolging van andere Europese lidstaten is het te hopen dat de ontwerpen snel publiek worden vrijgegeven. Het is dus nog niet te laat ook in België het debat over de bewaarplicht van ons communicatieverkeer te openen.

■ De auteur is als advocaat werkzaam in de ICT & e-business praktijkgroep bij Lawfort (www.lawfort.be) en is als onderzoeker verbonden aan ICRI, het interdisciplinair centrum voor recht en informatica van de K.U.Leuven. Hij is ook voorzitter van de juridische werkgroep van Ipsa, de belangenvereniging van Internet service providers.